

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

© 2015 ПЕТРЕНКО К. В.

УДК 332.122 332.145

Петренко К. В. Проблеми підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів в умовах глобалізації економіки

Мета статті полягає в оцінці конкурентоспроможності регіонів України та виявленні характеру впливу основних економічних сил, які визначають рівень конкуренції та привабливості ведення бізнесу в конкретній галузі загалом і регіону зокрема. При аналізі та узагальненні праць багатьох вчених було розкрито та обґрунтовано сутність конкурентоспроможності та депресивності територій в умовах глобалізації економіки. Розглянуто показники конкурентоспроможності регіонів, що виявляють проблеми депресивних територій. Проаналізовано конкурентоспроможність регіонів України та виявлено основні проблемні фактори, що призводять до депресивності та впливають на конкурентоспроможність регіонів – аутсайдерів України та тих, що значно погіршили свої позиції у рейтингу конкурентоспроможності. За результатами зазначеного дослідження було запропоновано напрями реформування системи державного управління та шляхи подолання виявлених проблем. Основну увагу звернено на необхідність посилення ролі соціальної відповідальності та її популяризації з боку суспільства та держави щодо вирішення територіальних проблем, особливо в депресивних регіонах.

Ключові слова: конкурентоспроможність регіону, депресивна територія, глобалізація економіки.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 12.

Петренко Катерина Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: pkatya@bigmir.net

УДК 332.122 332.145

Петренко Е. В. Проблемы повышения конкурентоспособности депрессивных регионов в условиях глобализации экономики

Цель статьи заключается в оценке конкурентоспособности регионов Украины и выявлении характера влияния основных экономических сил, определяющих уровень конкуренции и привлекательности ведения бизнеса в конкретной отрасли в целом и региона в частности. При анализе и обобщении трудов многих ученых была раскрыта и обоснована сущность конкурентоспособности и депрессивности территорий в условиях глобализации экономики. Рассмотрены показатели конкурентоспособности регионов, которые выявляют проблемы депрессивных территорий. Проанализирована конкурентоспособность регионов Украины и выявлены основные проблемные факторы, приводящие к депрессивности и влияющие на конкурентоспособность регионов – аутсайдеров Украины и тех, что значительно ухудшили свои позиции в рейтинге конкурентоспособности. По результатам указанного исследования было предложено направления реформирования системы государственного управления и пути преодоления выявленных проблем. Основное внимание обращено на необходимость усиления роли социальной ответственности и ее популяризации со стороны общества и государства по решению территориальных проблем, особенно в депрессивных регионах.

Ключевые слова: конкурентоспособность региона, депрессивная территория, глобализация экономики.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 12.

Петренко Катерина Валериевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: pkatya@bigmir.net

UDC 332.122 332.145

Petrenko K. V. Issues of Increasing the Competitiveness of Depressive Regions in the Context of Economic Globalization

The article is aimed at estimating the competitiveness of Ukrainian regions and identifying the fundamental economic forces that determine the level of competition and attractiveness of doing business in a particular industry branch in general and the region in particular. In the analysis and synthesis of numerous works of scientists, essence of competitiveness and depression of territories in the context of economic globalization has been disclosed and substantiated. The indicators of competitiveness that reveal problems of the depressive territories are considered. Competitiveness of Ukrainian regions has been analyzed and the basic problematic factors have been identified, which cause depression and affect the competitiveness of the outsider regions of Ukraine as well as the regions that have worsened their positions in the rating of competitiveness. Taking account of the study results, directions of reforming the system of public administration and ways to overcome the identified problems are proposed. The main attention is focused on the need to strengthen the role of social responsibility and its popularization by society and the State to address territorial issues, especially in the depressive regions.

Key words: competitiveness of region, depressive territory, economic globalization.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 12.

Petrenko Kateryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economy, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: pkatya@bigmir.net

Інтеграційні процеси України у світову економічну систему ставить перед українським бізнесом, компаніями, підприємствами та регіонами нові завдання, одне з яких пов'язане з підвищенням конкурентоспроможності регіонів України та надання можливості депресивним територіям стабілізувати свій стан, викликаний різними соціально-економічними, екологічними та політичними факторами. Розвиток ринкових відносин приводить до розуміння, що від бізнесу зараз очікують не тільки якісних послуг, чесної сплати податків, але й участі у вирішенні соціальних проблем.

На сьогодні для українського бізнесу це нова проблема, оскільки в умовах кризового стану економіки велика увага приділялась стабілізації економіки, а під час реформування економіки та децентралізації влади необхідно приділити особливу увагу питанням конкурентоспроможності регіонів, побудовану на соціальній відповідальності підприємств у різних секторах економіки, і територіальних органів влади. Проблеми соціального розвитку та відповідальності загострюються настільки швидко, що можуть ставити під загрозу темпи економічного зростання не лише окремого регіону а й

країни в цілому. Саме це зумовлює актуальність даної публікації.

Аналіз досліджень та публікацій з питань конкурентоспроможності регіонів та стабілізації депресивних територій свідчить, що важливу роль у вирішенні цих проблем відіграли такі вітчизняні та зарубіжні фахівці, як З. С. Варналій, І. О. Дегтярьова, Е. Лібанова, М. В. Макаренко, О. Малиновська, В. Ю. Медвідь, Д. М. Стеченко, В. В. Сергеева, І. С. Чернодід та інших.

Крім того, питанням соціального та економічного розвитку присвячувались праці С. Вовканич, В. Говорухи, В. Куценко, В. Меленюк, М. Хвесик та інших.

Однак в Україні цій проблемі, особливо в сучасних умовах, з боку науковців ще не приділяється достатня увага.

Метою статті є оцінка конкурентоспроможності регіонів України та виявлення характеру впливу основних економічних сил, які визначають рівень конкуренції та привабливості ведення бізнесу в конкретній галузі загалом і регіону зокрема; визначення впливу соціальної відповідальності на конкурентоспроможність в умовах депресивності розвитку регіонів країни.

У процесі глобалізації надзвичайно загострилася конкуренція між підприємствами за ринки збуту своїх товарів, іноземні інвестиції, інновації та нові технології. Глобалізація являє собою незворотний процес, істотним чином змінює умови господарювання підприємств. Процеси глобалізації також не сприяють зменшенню регіональних проблем, оскільки зростає тенденція до посилення світових зв'язків і взаємозалежностей. З одного боку, глобалізація все більше проникає в усі куточки планети, а з іншого – проблеми регіонів стають відомими на загальнопланетарному рівні. Результатом дії механізму конкуренції є селекція товаровиробників, заснована на їх конкурентоспроможності, володінні ключовими ресурсам, компетенціями. У зв'язку з цим виникає проблема забезпечення конкурентоспроможності регіонів в нових умовах, що визначаються процесом глобалізації: чи здатні певні регіони конкурувати не лише всередині країни, а й за її межами, і що робити з депресивними територіями.

Конкуренція між регіонами може здійснюватися за різними видами фінансових, матеріальних, інтелектуальних, трудових і природних ресурсів, що знаходяться «в руках» суб'єктів господарювання та територіальних громад. Саме ця ситуація «монополістичної конкуренції з позицій регіону-продавця для регіональної економіки найбільш характерна. Це пов'язано з іммобілізацією природних та фінансових ресурсів та інших компонентів регіонального відтворювального потенціалу, а також з якісними відмінностями складу регіональних господарських комплексів, і в кожному з них своє унікальне середовище для ведення виробництва» [7, с. 39].

За визначенням, яким користується ОЕСР (організація економічного співробітництва та розвитку), конкурентоспроможність – це спроможність країни в умовах вільного та чесного ринку продукувати товари та послуги, що відповідають вимогам міжнародних ринків і водночас – забезпечувати та збільшувати реальні до-

ходи власного населення протягом тривалого часу [12]. Отже, конкурентоспроможність регіону можна визначити як його здатність протягом певного тривалого часу за рахунок власних, а також залучених коштів виготовляти товари та послуги для внутрішнього (регіонального та національного) і зовнішнього ринків, забезпечуючи зростання реальних доходів населення регіону.

У теоретичному плані про конкурентоспроможність регіонів можна казати як про потенційні можливості суперництва, а про конкурентну перевагу – як про наявність певних лідируючих характеристик регіону в порівнянні з іншими. Конкурентоспроможність регіонів характеризується відмінностями за рівнем розвитку соціальної інфраструктури, малого та середнього бізнесу, інноваційного розвитку, надходженням прямих іноземних інвестицій, наявністю кваліфікованих кадрів, рівнем зайнятості та умовами і продуктивністю праці [2, 4, 5]. Зрозуміло, що сьогодні, в умовах «високотехнологічних виробництв наявність таких факторів, як земля, капітал, трудові та природні ресурси вже не означає автоматичного отримання конкурентної переваги» [8, с. 248 – 249].

На практиці конкурентоспроможність регіону розглядають як набір інституцій, політик і факторів, які визначають рівень продуктивності країни. Рівень продуктивності, у свою чергу, впливає на рівень добробуту, який може забезпечити економіка. Крім того, рівень продуктивності також визначає дохідність інвестицій в економіку, котрі є фундаментальним стимулом економічного зростання. Інакше кажучи, конкурентоспроможні економіки – це такі економіки, які здатні зберегти зростання. Для визначення глобального рейтингу конкурентоспроможності території визначають 12 складових, до яких відносять: інституції; інфраструктуру; макроекономічне середовище; охорону здоров'я та початкову освіту; вищу освіту та професійну підготовку; ефективність ринку товарів; ефективність ринку праці; рівень розвитку фінансового ринку; технологічну готовність; розмір ринку; рівень розвитку бізнесу; інновації.

Концептуально питання підвищення конкурентоспроможності регіонів можна вирішити так: держава надає всі повноваження регіонам для формування та використання ними своїх конкурентних переваг і створює відповідні умови для ведення вільного та чесного ринку, а також допомагає вирішувати проблеми депресивним регіонам, які самостійно не можуть їх вирішити.

Оскільки рівень конкурентоспроможності регіону буде показувати та виявляти проблеми певних регіонів, які можуть призвести до депресивності території, необхідно виявити основні критерії визначення депресивного стану регіону чи території. Деякі вчені, такі як Лексін В., Швецов А., Новікова А., вважають депресивними територіями переважно промислові регіони [9, 10]. Так, Новікова А. М. зазначає, що депресивним регіоном є промислово розвинута територія, кризовий стан якої є виявом структурної кризи економіки та нерівномірності розвитку промислового виробництва за галузями та регіонами України [9, с. 115]. На думку Шевчука Я., Заставного Ф., Барановського М., Куценко В., депресивни-

ми можуть бути будь-які території, а не лише промислові. Так, Куценко В. вважає депресивними такі території, які характеризуються більш низьким, ніж у середньому по країні, рівнем соціального та економічного розвитку, але в минулому вони характеризувались стабільним розвитком [11, с. 2 – 5].

Комплексно оцінити депресивність території можна за декількома підсистемами: економічною; соціальною; демографічною; екологічною; фінансовою, які безпосередньо впливають на рівень та якість життя населення регіону, стан ринку праці та виробництва на певній території, стан соціокультурної інфраструктури та екологічну ситуацію в регіоні.

Отже, більшість чинників, які впливають на конкурентоспроможність регіонів, і визначають депресивний стан того чи іншого регіону. Теоретично перелік показників, що характеризують проблеми депресивності території, повинен бути якомога більш широким, оскільки депресія є системним явищем, і чим більше позицій спаду буде виявлено, тим краще для прийняття відповідного рішення щодо зменшення показників погіршення, таких як рівень та якість життя людей, надання соціальних послуг, регіонального економічного розвитку, та стану навколишнього середовища. Можливо також використовувати й інші критерії, проте суть не зміниться, оскільки необхідно підібрати такі індикатори, які б найкраще характеризували соціально-економічне положення території, після чого визначити стан її депресивності та необхідні розміри підтримки.

Враховуючи зарубіжний досвід та наукові дослідження з проблематики регіонального розвитку та утворення депресивних територій, можна визначити такі фактори, що призводять до депресивності територій: 1) зовнішні (циклічність розвитку економіки, глобалізація, тощо); 2) внутрішні (соціальні, економічні, демографічні, природно-географічні, екологічні, політико-правові, психологічні та інші), які не лише впливають на рівень конкурентоспроможності регіону, а й характеризують проблеми територіальних громад.

Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України, починаючи з 2006 р., свідчить про те, що на фоні економічного зростання, що відбувалося до 2012 р., сталося поглиблення міжрегіональних диспропорцій фактично за всіма показниками – від валового регіонального продукту до заробітної плати, від обсягів прямих іноземних інвестицій до частки експорту у структурі економіки регіону.

В Україні, згідно з методологією розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, Фондом «Ефективне управління» було проаналізовано динаміку зміни показників за останні три роки (2011 – 2013 рр.) та виявлено тенденції в розвитку регіонів. Індекс конкурентоспроможності регіонів України за 2011 – 2013 рр. представлено на рис. 1.

Згідно з рейтингом з 2011 по 2013 рр. індекс у середньому по регіонах виріс на 0,14 бала – з 3,87 до 4,01 бала. У 2011 р. середнє значення відповідало 96 місцю зі 142 країн, у 2013 р. середня оцінка регіонів відповідала 88 місцю зі 148 країн у глобальному рейтингу, що

відповідає позитивній тенденції, але не достатньо для суттєвого покращення життя в регіонах країни. За цей час деякі регіони значно просунулися вперед у рейтингу конкурентоспроможності регіонів України. Серед них АР Крим, позиції якої покращилися на 11 місць, Хмельницька область – підвищення на 7 місць, Одеська і Рівненська області, які піднялися на 5 місць. Разом з тим, позиції декількох областей значно погіршилися: Луганська та Миколаївська області втратили по 8 місць, а Волинська – 5 місць у національному рейтингу (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг конкурентоспроможності регіонів України за 2011 – 2013 рр.

Регіон України	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Кіровоградська	3,68	3,84	3,83
Херсонська	3,58	3,82	3,87
Житомирська	3,76	3,87	3,88
Тернопільська	3,74	3,88	3,88
Чернігівська	3,68	3,87	3,93
Чернівецька	3,77	3,95	3,95
Закарпатська	3,8	3,95	3,96
Луганська	3,87	3,93	3,96
Миколаївська	3,87	3,97	3,96
Черкаська	3,81	3,94	3,96
Вінницька	3,86	3,97	3,97
Волинська	3,87	3,99	3,97
Івано-Франківська	3,78	3,93	3,98
Сумська	3,84	3,98	3,98
Хмельницька	3,77	3,92	3,98
АРК	3,77	3,94	4,00
Рівненська	3,81	3,98	4,00
Україна	3,87	4,00	4,01
м. Севастополь	3,96	4,02	4,01
Полтавська	3,94	4,02	4,02
Запорізька	3,98	4,07	4,03
Київська	4,04	4,12	4,06
Львівська	3,88	4,00	4,07
Дніпропетровська	4,10	4,16	4,15
Донецька	4,03	4,14	4,17
Одеська	3,95	4,10	4,18
Харківська	4,05	4,19	4,25
м. Київ	4,26	4,37	4,40

Джерело: Звіти про конкурентоспроможність регіонів України за 2011 – 2013 рр. / Фонд «Ефективне управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://competitiveukraine.org.ua/](http://competitiveukraine.org.ua/)

На кінець 2013 р. також змінились лідери національного рейтингу конкурентоспроможності: Одеська область потрапила до першої п'ятірки і посіла 3-є місце, обігнавши Донецьку та Дніпропетровську області й витіснивши з першої п'ятірки Київську область.

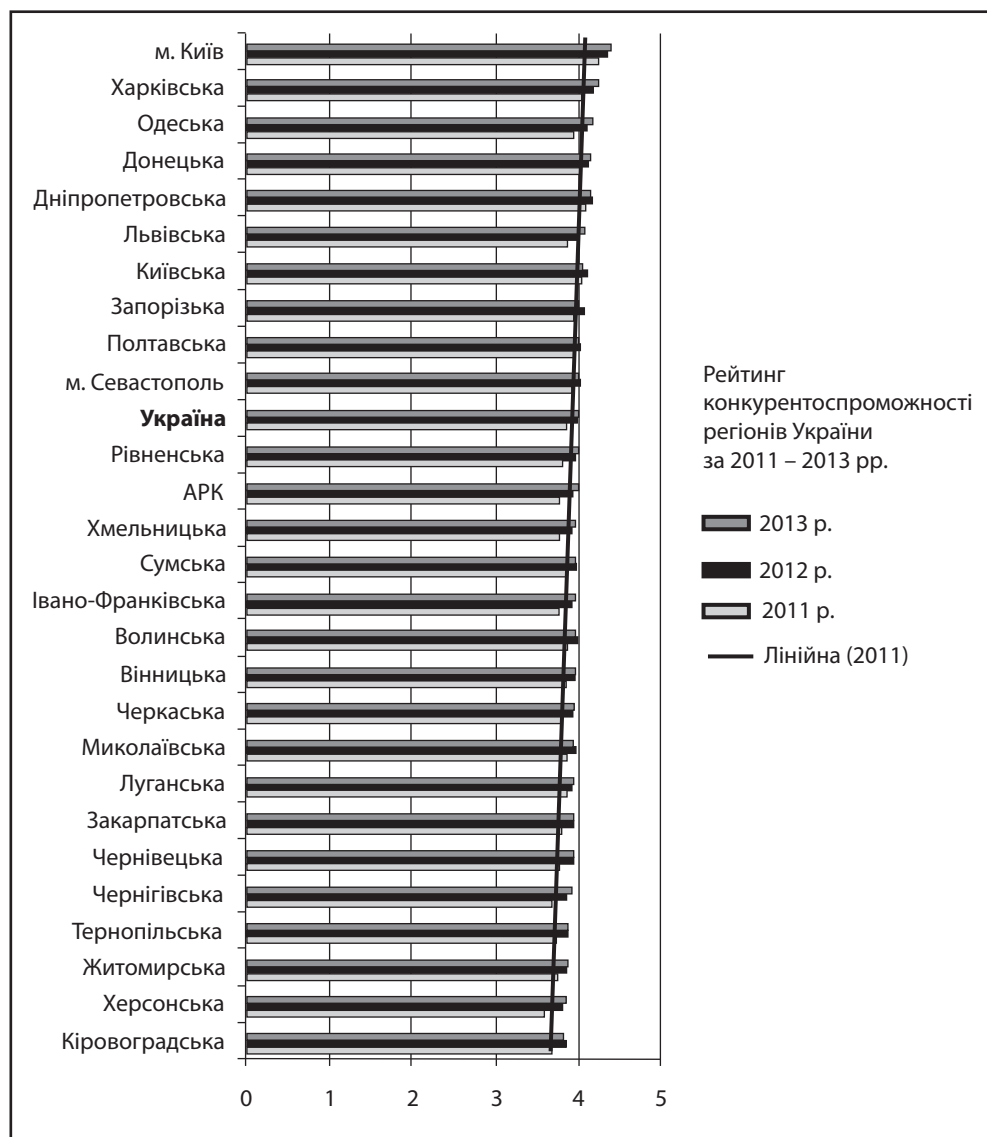

Рис. 1. Рейтинг конкурентоспроможності регіонів України

У результаті, у 2013 р. п'ятірка лідерів виглядає таким чином: місто Київ, Харківська область, Одеська, Донецька і Дніпропетровська області. За три роки позиції АР Крим покращились на 11 місць, Хмельницької області – на 7 місць, Одеської і Рівненської – на 5. П'ятірка регіонів аутсайдерів також зазнала неістотних змін. У 2013 р. Херсонська область покращила свої позиції та обіграла Кіровоградську, яка в результаті посіла останнє місце серед 27 регіонів України. П'ятірка ж регіонів, які замикають рейтинг, у цілому залишилась не зміненою: Чернігівська, Тернопільська, Житомирська, Херсонська і Кіровоградська області. За 2011 – 2013 рр. Луганська та Миколаївська області втратили по 8 місць у рейтингу, Волинська – 5. Звичайно, що в умовах, в яких опинилась Україна в 2014 р., серед п'ятірки лідерів ми вже не побачимо Донецьку область та АР Крим, і ще більше погіршить свій рейтинг Луганська область, особливо по показниках інфраструктури та технологічної готовності.

Між регіонами України зберігається суттєва різниця в оцінках інфраструктури (майже 2 бала), технологічної готовності (1,6 бала), вищої освіти та профпідготовки (1,2 бала) та інновацій (1,2 бала). Традиційно

регіони значно відрізняються за розміром ринку через об'єктивні причини. З іншого боку, скорочується розрив в оцінках регіонів за охороною здоров'я та початковою освітою, ефективністю ринків товарів і праці, рівнем розвитку фінансового ринку та рівнем розвитку бізнесу. Рівень розвитку інституцій у регіонах України традиційно є стримуючим фактором для зростання конкурентоспроможності. Середня оцінка регіонів України за складовою інституції (3,83 бала) нижча, ніж середня оцінка у світі (3,98 бала). При цьому вона вища, ніж оцінка інституцій у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЕ; 3,75 бала) та СНД (3,59 бала). Інституції традиційно є проблемою для лідерів рейтингу. Оцінка Києва, який третій рік поспіль посідає останнє місце за цією складовою, відповідає 104 місцю в глобальному світовому рейтингу серед 148 країн. Кращу оцінку за інституціями за 2013 р. отримала Хмельницька область. Вона відповідає оцінці Грузії і 68 місцю у глобальному рейтингу, що також не є конкурентною перевагою.

Розглянемо ситуацію в регіонах-аутсайдерах і тих, що суттєво погіршили свої показники, оскільки саме в цих регіонах накопичилися відповідні проблеми, що мо-

жуть призвести до тривалої депресії (Чернігівська, Тернопільська, Житомирська, Херсонська і Кіровоградська, Луганська та Миколаївська області).

Отже, за результатами дослідження, Житомирська область за 2011 – 2013 рр. найбільше відстає від інших регіонів України та країн світу за інфраструктурою, технологічною готовністю, розміром ринку, інноваціями. Хоча в національному рейтингу вона замикає п'ятірку кращих регіонів за складовою ефективністю ринку праці. Ефективність ринку праці – єдина відносна конкурентна перевага Житомирської області як у національному рейтингу, так і в порівнянні з країнами світу. Крім цього, порівняно непоганий результат за складовою інституції – 11-е місце. Найкращі позиції в Житомирській області за показниками бюджетного управління та прозорості політики органів влади (41 місце у світі).

Що стосується Кіровоградської області, то слід зазначити, що єдиною успішною складовою є інституції, ще одна складова – інновації – має середні значення. Область на останніх місцях за складовими охорони здоров'я та початкової освіти, вищої освіти та профпідготовки та на передостанніх – за фінансовим ринком та технологічною готовністю. Крім цього, у Кіровоградській області погіршилися показники з охорони здоров'я та початкової освіти (мінус 0,02), вищої освіти та профпідготовки (мінус 0,02 бала), рівня розвитку бізнесу (мінус 0,05 бала) та ефективності ринку праці (мінус 0,26 бала). Також основними проблемами, які не дають можливості регіону розвиватися, залишається нестабільність місцевої та державної влади і нестабільність державної політики.

Луганська область за 2013 р. втратила 8 позицій в рейтингу конкурентоспроможності регіонів України, вона програє іншим регіонам за технологічною готовністю (27 місце), ефективністю ринку праці (25 місце) та рівнем розвитку фінансового ринку. Найбільш проблемними чинниками для ведення бізнесу в області є нестабільність державної політики, податкова політика і корупція. Найбільше позицій втратила область за складовими рівня розвитку бізнесу (мінус 11 місць) та інновацій (мінус 5 місць). Крім цього, погіршилися показники з оцінки якості місцевих постачальників на 14 позицій і по 9 позицій – за природою конкурентної переваги і рівнем маркетингу. За 2013 р. керівники бізнесу також нижче оцінили витрати бізнесу на НДДКР (мінус 8 місць), якість залізничної інфраструктури (мінус 7 місць) і бізнес-шкіл (мінус 8 місць).

Показники Миколаївської області залишаються відносно високими, порівняно з іншими регіонами, за оцінкою складових інновації (9-е) та інфраструктура (10-е місце). Попри незначне покращення в бальних оцінках, в області залишаються вкрай низькі позиції з охорони здоров'я та початкової освіти (23-е місце) і рівня розвитку бізнесу (23-е місце), а також розвитку фінансового ринку (27-е місце). До найбільш проблемних факторів ведення бізнесу в області відносять податкову політику, нестабільність державної політики, а також податкові ставки та корупцію. У Миколаївській області,

між іншим, є окремі показники, які відповідають досить високим позиціям у світовому рейтингу. Серед них можна виділити показники складової «інституції» – такі, як незалежність судової системи (2,79 бала, які відповідають 114 місцю, як у Румунії) та показники інфраструктури, такі як якість залізничної інфраструктури (4,63 бала, трохи нижче за рівень Чехії, яка посіла 22 місце) і якість портової інфраструктури (5,02 бала, рівень Марокко з 41 місцем, дещо нижче від рівня Латвії (37 місце) і Словенії (38 місце)), а також число абонентів мобільного зв'язку (аналог 33 місця, як у Швейцарії, і вище від позиції Польщі з 36 місцем).

У цілому, Тернопільська область за 2013 р. отримала найвищі оцінки за охорону здоров'я і початкову освіту (4 місце, 5 місце у 2012 р.), інституції, ефективність ринку праці. Як і в минулому році, область програє більшості регіонів за інфраструктурою, ефективністю ринку товарів (27 місце в Україні, рівень 104 місця у світі), технологічною готовністю (25 місце у національному рейтингу) та розміром ринку. Негативна динаміка також спостерігалась за складовою інновацій (23 місце, мінус 7 позицій порівняно з результатами минулого року). Найбільш проблемними факторами даної складової для регіону залишаються: якість науково-дослідних закладів (25 місце, рівень 119 місця у світі), співпраця університетів та бізнесу в НДДКР (20 місце, рівень 129 місця у світі), наявність наукових та інженерних кадрів (23 місце, рівень 130 місця у світі). Найбільшими проблемами в Тернопільській області для ведення бізнесу є нестабільність державної політики, корупція і податкова політика.

Херсонська область має відносні переваги за рівнем розвитку бізнесу, інфраструктурою, інституціями, вищою освітою та професійною підготовкою. Але область відстає за ефективністю ринку праці та товарів, рівнем розвитку фінансового ринку, розміром ринку. Найпроблемніші факторами для ведення бізнесу в області є нестабільність державної політики, неефективність роботи чиновників і податкова політика. За 2013 р. бізнес на Херсонщині був стурбований нерозвинутою інфраструктурою і обмежувальним трудовим законодавством.

Відносно показників Чернігівської області можна сказати, що вони відставали по показниках з інновацій (26 місце в Україні, 126 у світі), вищої освіти та профпідготовки (25 місце в Україні, 77 у світі), ефективності ринку товарів. Найвищі значення область отримала за складовими «ефективність ринку праці», «рівень розвитку фінансового ринку», «інституції».

Помітне зниження відбулося за ефективністю ринку праці (мінус 0,16 бала), тим не менше, вона залишилася в числі відносних конкурентних переваг у порівнянні зі 148 країнами світу. Не сприяють підвищенню конкурентоспроможності області низькі результати з інновацій, вищої освіти та профпідготовки, ефективності ринку товарів – по всіх перерахованих складових регіон знаходиться «у хвості» другої десятки національного рейтингу.

Отже, проаналізувавши ситуацію, що склалася в Україні з регіонами, які отримали найнижчі значення у рейтингу конкурентоспроможності та які істотно погір-

шили свої позиції в порівнянні з попередніми роками, слід зазначити, що практично у всіх регіонів найбільш проблемним фактором для ведення бізнесу є нестабільність державної політики, податкової політики та корупція. Крім того, накопичилися проблеми в соціокультурній та гуманітарній сферах, а також з розвитком інфраструктури, що більшою мірою пов'язано з неефективною роботою держaparату, у тому числі й на місцевому рівні. Тому для того, щоб створити умови для підвищення конкурентоспроможності регіонів, необхідно в першу чергу створити відповідальну соціально-правову державу, демократичне суспільство, а також сформувати у громадянського суспільства, представників державного управління, суб'єктів господарювання та соціальних інститутів, соціальні настанови працювати соціально відповідально [1].

ВИСНОВКИ

Досвід європейських країн вказує на те, що конкурентоспроможність регіону можна підвищити за умови побудови дієвої структури місцевого самоврядування, яка в Україні й досі не побудована та залишається першочерговою, і реформування системи державного управління.

Основною умовою для зміцнення конкурентних позицій регіонів повинно стати соціально відповідальне виконання регіональними системами управління таких функцій:

- ✦ забезпечення використання максимального потенціалу та захист інтересів територіального суб'єкта як усередині держави, так і за її межами, за умови децентралізації влади в країні;
- ✦ посилення конкурентних позицій територіальних громад завдяки вдосконаленню не лише економічної, а й соціокультурної інфраструктури, що приведе до поліпшення якості життя в регіоні;
- ✦ залучення інвестицій та сприяння розвитку в регіонах малого і середнього бізнесу на основі побудови систем регіональних пільг і гарантій для діяльності підприємницьких, комерційних структур та інвесторів;
- ✦ нарощування інноваційного потенціалу і розширення торговельних зв'язків між регіонами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Петренко К. В.** Соціальна відповідальність в умовах депресивності території в соціогуманітарній сфері / К. В. Петренко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 48 – 52.
2. **Макаренко М. В.** Визначення головних чинників конкурентоспроможного розвитку регіону / М. В. Макаренко // Економіка та держава. – 2014. – № 5. – С. 6 – 9.
3. **Чорнодід І. С.** Можливості та переваги впровадження досвіду країн з ринковою економікою щодо соціальної спрямованості економіки / І. С. Чорнодід // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 21. – С. 13 – 15.
4. **Сергєєва В. В.** Шляхи вирішення проблеми низької конкурентоспроможності депресивних регіонів України / В. Сергєєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 11. – С. 59 – 62.
5. **Варналій З. С.** Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення : монографія / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – К. : Знання України, 2013. – 387 с.

6. **Алейнікова О. В.** Стратегія макроекономічного регулювання конкурентоспроможності національної економіки / О. В. Алейнікова // Економіка та держава. – 2014. – № 7. – С. 32 – 36.

7. **Ковальська Л. Л.** Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення : монографія / Л. Л. Ковальська. – Луцьк : Надстиря, 2007. – 420 с.

8. **Наврузов Ю. В.** Детермінанти конкурентоспроможності регіонів / Ю. В. Наврузов // Актуальні проблеми державного управління : збірник наук. праць. – Х. : Видавництво ХарPI УАДУ «Магістр», 2003. – № 2 (16) : у 2-х ч. – Ч. 1. – С. 246 – 253.

9. **Новикова А. М.** Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / А. М. Новикова // Стратегічна панорама. – 2000. – № 3-4. – С. 115.

10. **Лексин В.** Общероссийские реформы и территориальное развитие / В. Лексин, А. Швецов // Российский экономический журнал. – 2004. – № 8. – С. 13 – 32.

11. **Куценко В. І.** Депресивність сільської території: шляхи подолання / В. І. Куценко // Агросвіт. – 2010. – № 5. – С. 2 – 5.

12. Звіти про конкурентоспроможність регіонів України за 2011, 2012, 2013 рр. Фонд «Ефективне управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://competitiveukraine.org.ua/](http://competitiveukraine.org.ua/)

REFERENCES

Aleinikova, O. V. "Stratehiia makroekonomichnoho rehulivannia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky" [The strategy of macroeconomic regulation competitiveness of the national economy]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7 (2014): 32-36.

Chornodid, I. S. "Mozhlyvosti ta perevahy vprovadzhennia dosvidu krain z rynkovoiu ekonomikoiu shchodo sotsialnoi spriamovanosti ekonomiky" [Features and advantages of experience in market economies on the social orientation of the economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 21 (2012): 13-15.

Kovalska, L. L. *Otsinka konkurentospromozhnosti rehionu ta mekhanizmy ii pidvyshchennia* [Evaluation of the competitiveness of the region and mechanisms to improve it]. Lutsk: Nadstyr'ia, 2007.

Kutsenko, V. I. "Depresyvnist silskoi terytorii: shliakhy podolannia" [Depression in rural areas: ways to overcome]. *Ahrosvit*, no. 5 (2010): 2-5.

Leksin, V., and Shvetsov, A. "Obshcherossiyskie reformy i territorialnoe razvitiie" [All-Russian reforms and territorial development]. *Rossiyskiy ekonomicheskii zhurnal* (2001): 35-63.

Makarenko, M. V. "Vyznachennia holovnykh chynnykiv konkurentospromozhnoho rozvytku rehionu" [Identification of the major factors of competitive development]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5 (2014): 6-9.

Navruzov, Yu. V. "Determinanty konkurentospromozhnosti rehioniv" [Determinants of regional competitiveness]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1, no. 2 (16) (2003): 246-253.

Novykova, A. M. "Depresyvnii terytorii: ievropeyskiy dosvid ta problemy Ukrainy" [Depressed areas: European experience and problems of Ukraine]. *Stratehichna panorama*, no. 3-4 (2000): 115-.

Petrenko, K. V. "Sotsialna vidpovidalnist v umovakh depresyvnosti terytorii v sotsiohumanitarnii sferi" [Social responsibility in terms of depressed areas in socio-humanitarian sphere]. *Biznes Inform*, no. 6 (2014): 48-52.

Serhieieva, V. V. "Shliakhy vyryshennia problemy nyzkoi konkurentospromozhnosti depresyvnnykh rehioniv Ukrainy" [Solutions to the problem of low competitiveness depressed regions of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 11 (2014): 59-62.

Varnalii, Z. S., and Harmashova, O. P. *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsiinoho zabezpechennia* [The competitiveness of the national economy: problems and priorities of innovative software]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2013.

"Zvity pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy za 2011, 2012, 2013rr." [Reports on Competitiveness of Regions of Ukraine for 2011, 2012, 2013]. Fond «Efektivne upravlinnia» za pidtrymky Vsesvitnyoho ekonomichnoho forumu. <http://competitiveukraine.org.ua/>